

**METODERAPPORT FOR**  
**"RIKETS TILSTAND"**  
**TV 2**

**TYVEN TYVEN SKAL DU HETE...**

# INNHOLDSFORTEGNELSE

## 1.0 Programskaperne

## 2.0 Bakgrunn

## 3.0 Arbeidsprosessen

3.1 Hvordan arbeidet ble organisert – å finne frem til kjernen i problemstillingen

3.2 Å finne en tyv som vil stå frem

3.3 Når kriminelle handlinger skal festes til tape

3.3 Når tyvegods skal skifte eier – om å vise frem heleri

3.4 Samfunnstjenste som straffereaksjon

## 4.0 Hvordan fortelle historien på TV

## 5.0 Internett som dokumentasjonskanal

## 6.0 Resultatet av saken

## 7.0 Sluttkommentar

### Vedlegg

- VHS kopi, innslag "Rikets tilstand" 20.09.00 kl. 20.00 (innannonsering, innslag, utannonsering)
- VHS kopi, nyhetsinnslag TV 2 Nyhetene 20.09.00 kl. 21.00 (intervju med Justisminister Hanne Harlem, reaksjoner på innslaget)
- Utskrift, dokumentasjon fra "Rikets tilstands" hjemmesider på internett

### Ettersendes:

- Innslag God Morgen Norge, TV 2 20.09.00 (intervju m. Morten Møller Warmedal om Innslaget og bakgrunnen for reportasjen)
- Debatt TV 2, i programposten "Tabloid", 20.09.00 kl. 20.30 (Med Justisminister Hanne Harlem, leder av Stortingets justiskomite, Kristin Krohn Devold, og sikkerhetsekspert Roar Myhrer)

# 1.0 PROGRAMSKAPERNE

Reporter/regi: Morten Møller Warmedal

Program: Rikets tilstand, tema: Profesjonelle tyver, stjeling, heleri og strafferammen for gjentagende vinningsforbrytelser

Tittel på innslaget: Tyven tyven skal du hete...

Fotografer: Frank Melhus og Ole Jakob Andersen.

Redigerer: Diderik Cappelen

Research/bistand: Tor Karlsen

Publisert: TV2, 20.september 20.00 kl. 20.00

Redaksjon: Rikets tilstand, TV2, PB 2, 0101 Oslo, tlf. 22-314785

Redaksjonsleder: Gerhard Helskog

Kontaktperson: Morten Møller Warmedal, Josefinesgt. 25, 0351 Oslo, mobil: 90-164642

## 2.0 BAKGRUNN

Ideen til denne saken kom i februar 2000 etter uformelle samtaler med kilder jeg har opparbeidet gjennom tidligere journalistisk arbeid for TV2. Disse kildene kjente personer i Oslos underverden, og de hadde også detaljert kunnskap om at profesjonelle tyverier fra forretninger og butikkjeder var et stadig voksende og sammensatt problem.

Enkelte kriminelle gjengangere tjente virkelig store penger. Disse tyvene visste at risikoen for å bli tatt var liten, og at hvis de ble anmeldt ville det skje svært lite. Uansett ville det ta lang tid før det kom en reaksjon fra politi og påtalemyndighet, og hvis den kom fungerte den ikke avskrekkende. Straffereaksjonen var ifølge disse kildene samfunnstjeneste - en lite egnet metode overfor denne gruppen kyniske tyver - og inntil den ble sonet kunne tyveritoktene likevel fortsette. Dessuten: uten at nordmenn flest var villig til å kjøpe tyvegods, ville ikke disse tyvene tjene seg rike.

Selv om noe av dette var kjent både i pressekreter og i opinionen, var det biter av dette som jeg anså som oppsiktsvekkende og nytt. Hvem var egentlig disse profesjonelle tyvene? Og var det riktig at de kunne holde på i årevis, tjene millionbeløp og unngå straff, til tross for at de ble tatt? Og hvordan var det mulig å stjele store mengder varer over lengre tid fra butikker som hadde installert omfattende sikkerhetssystemer?

Verken jeg eller mine kolleger kunne erindre at en historie om denne rettstilstanden hadde blitt vist frem i norske media. Hvis det var mulig å få dokumentert og - ikke minst - personifisert en slik historie gjennom åpne kilder, visste jeg at potensialet var der for en svært interessant fjernsyns-reportasje.

## 3.0 ARBEIDSPROSESSEN

### 3.1 Hvordan arbeidet kom i gang – den sentrale problemstillingen

Mine innledende undersøkelser førte meg til flere sentrale kilder som hadde oversikt over dette feltet – tidligere politimenn, sikkerhetssjefer i større virksomheter, uavhengige sikkerhetskonsulenter og representanter for rettsvesenet. En av de uavhengige kildene jeg merket meg var ekspert på å fukke tyver i butikker og kjøpesentre. Han hadde i mer enn 10 år arbeidet med sikkerhetsspørsmål i varehandelen og hadde tatt flere tusen tyver i løpet av denne perioden. Hans hovedvurdering var at profesjonelle tyver sto bak inntil 70-80% av det som ble stjålet. Resten ble begått av narkomane og vanlige borgere i alle aldre. Situasjonen var blitt betydelig verre, og han mente at et hovedproblem for samfunnet nettopp var fraværet av straff mot notoriske gjengangere som utnyttet systemet.

Etter hans syn var det et økende antall unge mennesker som startet sin kriminelle løpebane gjennom butikktyverier – fordi det var enkelt, fordi nasking ble til større tyverier, og fordi de spekulerte i å ikke bli tatt. Ble de tatt eller anmeldt, visste de at sakene ofte ble henlagt. Mine kilder mente også det var et stort paradoks at vanlige nordmenn og enkelte forretningsdrivende ukritisk og med overlegg kjøpte tyvegods, og på den måten bidro til at tyvene fikk omsatt sine varer og sikret sin inntjening.

Jeg kryssjekket disse opplysninger med øvrige skriftlige og muntlige kilder. Kilder i handelsstanden, butikkkjedene, rettsapparatet, påtalemakten og kriminalomsorgen ble kontaktet for å få en oversikt over området. Nye tall viste at det ble stjålet for mer enn 1.5 milliard kroner årlig fra butikker i Norge, og bare i første halvår 2000 økte antall butikktyster med 19 prosent og nasking med 24 prosent.

Jeg oppsøkte også de skriftlige kildene som ga en innføring i regelverk og praksis innenfor butikksikkerhet, anmeldelse av butikktyster, og den politimessige og rettslige oppfølgingen av slike saker. I tillegg så jeg nærmere på kriminalomsorgen og hvordan den virket. Særlig gjaldt dette behandlingen av gjengangerkriminelle som utførte vinningsforbrytelser og bruken av samfunnstjeneste og fengsel som kriminalpolitiske virkemidler.

I store trekk fikk jeg bekreftet og verifisert det bilde min kilde hadde gitt. I tillegg fikk jeg gode tilbakemeldinger og referanser på en av ekspertkildene, og jeg valgte derfor å benytte denne uavhengige sikkerhetskonsulenten som en av mine hovedkilder i fortsettelsen. Jeg avklarte at han var villig til å stille i åpent intervju på fjernsyn og at jeg kunne bli med ham på jobb for å filme hvordan han knep tyver på fersken. Selv om dette ikke ville bli noen omfattende del av innslaget ville det gi et innblikk i en virkelighet de færreste av oss har opplevd på nært hold. Det ville også styrke troverdigheten i min sak og bidra til min kildes autoritet som ekspert.

Jeg ønsket også å komme i nærkontakt med en eller flere av de profesjonelle butikktystene. Jeg vurderte det som svært lite sannsynlig at en slik profesjonell tyv ville stå åpent frem og fortelle om sitt ”yrke”, men utelukket det ikke helt. Graden av personifisering ville i stor grad avgjøre hvor god denne saken ville bli, såfremt alle de øvrige elementene lot seg dokumentere fullt ut.

Kort oppsummert hadde den innledende undersøkelsesfasen bekreftet min hypotese – Selv om eksakte tall ikke er å oppdrive, er det liten tvil om at profesjonelle tyver i høy grad står for mesteparten av tyveriene fra varehandelen. De får i praksis liten eller ingen straff selv om de blir tatt for en lang rekke forhold, og de kan holde på i årevis mens saker hopper seg opp hos påtalemakten. Vanlige folk og forretningsdrivende er med på å opprettholde dette systemet fordi de villig vekk kjøper tyvegods.

### 3.2 Å finne en tyv som vil stå frem

Etter hvert som denne saken utviklet seg så jeg at den avgjørende faktoren ville bli om jeg lyktes i å finne frem til en tyv, og særlig en tyv som hadde en forhistorie som kunne bekrefte min hypotese. Hvis jeg i tillegg maktet å få denne tyven til å stå frem på kamera, ville mye være gjort. Uansett hvor mye fakta om profesjonelle butikktyster og samfunnets behandling av dem som jeg greide å få dokumentert, ville det ikke være noe som kunne slå et vitnesbyrd fra en profesjonell tyv. Men hvordan få til det?

Min hovedkilde hadde kontakter inn mot det kriminelle miljøet, herunder profesjonelle butikktyster. Etter noen måneders innsats gjennom denne kilden og etter gjentatte forsøk på å få direkte kontakt, lyktes det meg å få forbindelse med ”Tore”: en 28 år gammel mann fra Oslo som så ut til å oppfylle en del av de kriteriene jeg hadde satt opp for å bruke ham som et eksempel. ”Tore” hadde bak seg fem år med butikktyster og hadde tjent flere millioner

kroner på det. I løpet av denne tiden pådro han seg 90 anmeldelser, ble tiltalt for 45 forhold og til slutt dømt for 32 av dem. Straffen ble 120 dagers samfunnstjeneste.

"Tore" hadde blant annet gått med på å stille opp i en intern opplæringsvideo for de ansatte i en butikkjede og hadde således en viss erfaring med å la seg intervju på kamera. Da jeg oppnådde kontakt med ham befant han seg på den franske riviera, ifølge ham selv på jobbsøk kombinert med ferie. Han la ikke skjul på at han oppholdt seg der som en følge av alle inntektene han hadde fått fra sine utallige tyveritokter.

Etter noen uker med sjekking og verifisering av de opplysningene han ga og etter flere samtaler med ham, fikk jeg gjort en avtale: han var villig til å stille på et intervju, men tok forbehold om at han ikke ville gjøre det helt åpent. Jeg kunne dra ned til Nice, eller han kunne komme til Oslo. Jeg ønsket å gjøre intervjuet i Oslo, fordi vi da kunne filme ham i et norsk miljø, blant annet i norske butikker. Vi ble enige om at han skulle komme til Oslo - TV2 var villig til å betale flyreisen for å få gjort intervjuet. Dette var det etablert praksis for i det regulære nyhets- og aktualitetsarbeidet. Det kom aldri på tale at TV2 skulle betalte honorar for å få ham til å stille til intervju, selv om "Tore" sterkt ønsket at vi skulle gjøre det.

Jeg la vekt på å behandle "Tore" korrekt og tillitsfullt. Min erfaring er at nettopp tillit mellom kilde og reporter kan være avgjørende for at saker i siste instans blir løst på en tilfredsstillende måte. Jeg tror også at "Tore"s oppfatning av meg og troen på at de avtaler vi inngikk ble overholdt, var avgjørende for at han til slutt valgte å stille opp til et åpent intervju. Hans krav var at vi ikke skulle benytte hans reelle navn, men for øvrig gikk han etter noen runder med overtalelse med på å stå frem åpent. Han gikk også med på at det ikke var noen begrensninger i hva vi kunne spørre ham om. Jeg inngikk også en skriftlig avtale med "Tore" om at TV2 sto fritt til å bruke alle opptak vi gjorde med ham.

To måneder etter min første kontakt med "Tore" ble intervjuet gjennomført, og jeg visste da at den viktigste brikken for å få denne historien i mål, var på plass. "Tore"s vitnesbyrd om sin karriere som tyv, og hans forhold til butikkpersonale, forretningsdrivende, rettsapparat og kriminalomsorg, inneholdt mange oppsiktsvekkende uttalelser. Jeg brukte også atskillig tid i etterkant på å kryssjekke de opplysningene "Tore" kom med – i verste fall kunne han som en relativt upålitelig person ha gitt meg både ufullstendig, usann og oppdiktet informasjon om sin virksomhet. Først da jeg fikk versifisert de ulike bitene av hans fortelling via offisiell dokumentasjon og samtaler med kilder som hadde kjent ham og/eller hadde opplevd ham i aksjon, var jeg sikker på at historien var etterrettelig.

### 3.3 Når kriminelle handlinger skal festes til tape

Jeg satt nå med et intervju som utgjorde stammen i innslaget. Men jeg ønsket en langt bedre dokumentasjon på fjernsyn om "Tore"s virksomhet enn de uttalelsene han kom med. Derfor ville jeg at "Tore" skulle demonstrere for meg at det han sa var riktig - at han skulle vise oss på kamera hvordan han jobbet. For det første måtte "Tore" overtales til å gjøre det – han måtte være villig til å stjele varer fra en eller flere butikker mens vi filmet. Han svarte ja på denne forespørselen, og sannsynligvis var det en form for yrkesstolthet som gjorde seg gjeldende. Det skulle ikke herske tvil om at han var kapabel til å stjele og at det han fortalte var sant. Han følte trolig at han hadde noe å bevise, og fordi jeg stilte meg noe tvilende til om hans bragder faktisk var sanne, følte han trolig behov for å overbevise meg om at han dugde som stortyv.

Mitt ønske om å få til dette ga oss en del utfordringer i forhold til etikk, troverdighet og dokumentasjon. Det var umulig for TV 2 å gjennomføre et slikt rigg hvis vi måtte provosere frem en kriminell handling som ellers ikke ville bli begått. Vi drøftet situasjonen med eksperter og sikkerhetskonsulenter, og løste denne utfordringen ved å forhåndsavtale en del betingelser som alle måtte forholde seg til:

For det første måtte vi plukke ut et en eller flere butikker hvor det ville vært naturlig for Tore å stjele sine varer. Kjøpesentre var en av de arenaene hvor han opererte, og vi valgte Sandvika Storsenter utenfor Oslo. Dette er et stort senter med mange butikker hvor det hadde vært betydelige problemer med tyveri over en lengre periode. Staben hadde derfor vært på sikkerhetskurs bare få måneder før vi var der, og var altså spesielt opplært til å oppdage mulige tyverisituasjoner. Dette var et senter hvor Tore også bekreftet at han hadde stjålet mange varer av ulik kategori, men hvor vi antok at sikkerheten var blitt skjerpet. Senteret hadde også sivile spanere og uniformerte vektere. Det kunne altså ikke hevdes i ettertid at vi hadde plukket ut et "lett" senter hvor de ansatte var spesielt sløve eller sikkerheten dårlig.

For det annet måtte situasjonen vi filmet være så lik en normal situasjon at den var forsvarlig i forhold til autenticiteten i det vi ønsket å formidle. Med andre ord: det vi festet til tape kunne like gjerne ha skjedd uten at vi var der – på samme måte og slik seerne oppfattet det på skjermen.

Det førte til at vår fotograf brukte et lite håndholdt DV-kamera som ligner på et vanlig hjemmevideokamera. Vi brukte heller ikke lys eller annet teknisk opptakerutstyr som ville alarmere tilstedeværende om at de var vitne til et TV-opptak. Kameramannen ville gli inn i mengden på kjøpesenteret uten å vekke oppsikt.

For det tredje måtte vi være trygge på at betjeningen i de butikkene som ble oppsøkt av "Tore" ikke hadde kunnskap om at han var der, eller at TV2 var der. Dette sikret vi ved å gjøre en separat avtale med senterledelsen: Ingen butikkansatte skulle informeres. Navnet Sandvika Storsenter skulle ikke identifiseres, og det tyvegodsset som eventuelt ble stjålet av "Tore" skulle leveres tilbake igjen. I tillegg måtte de ansvarlige på kjedenivå for de butikkene som ble plukket ut for besøk av "Tore" akseptere opplegget. Dessuten måtte vektere informeres om at TV2 sto bak rigget hvis "Tore" ble tatt, slik at Tore ikke ble anmeldt hvis så skjedde. For øvrig sto vi helt fritt redaksjonelt til å gjøre som vi mente var riktig.

Dette var uproblematisk betingelser for oss – det var ikke noe poeng i å identifisere selve kjøpesenteret – dette kunne være hvor som helst i Norge, og de butikken "Tore" opererte i ville likevel måtte bli identifisert og gjenkjent av publikum. Og selvsagt skulle tyvegodsset leveres tilbake igjen, hvis "Tore" lyktes med sitt oppdrag. At "Tore" ikke ville bli anmeldt hvis han ble tatt, spilte heller ikke noen avgjørende rolle – vi hadde dokumentert at han hadde tatt med seg store varepartier ut av tilsvarende forretninger på ekte tyveritokt, og Tore fikk beskjed om å gjøre slik han ville gjort hvis han opererte alene på vanlig vis. I tillegg var det jo et poeng for Tore å vise at han ikke ville bli tatt, at han var en profesjonell tyv.

Med dette utgangspunktet rykket vi inn i Sandvika Storsenter en vanlig handledag fra morgenen av. I løpet av noen timer hadde Tore stjålet varer for ca. 25.000 kroner, uten å anstrenge seg. Ingen tok notis av at TV 2 og "Rikets tilstand" var der og filmet det hele. Vårt formål var oppnådd. Hadde vi vært der en hel arbeidsdag, hadde Tore kunnet stjele for mer enn 100.000 kroner uten store vanskeligheter.

### 3.4 Når tyvegods skifter eier – om å vise frem heleri

Mine hovedkilder innenfor tyverisikkerhet som kjente til hvordan tyvene skaffet seg penger, var samstemte i at avsetning av tyvegods var avgjørende for at de profesjonelle tyvene herjet som de gjorde. Det er ikke gjort i en håndvending å få presis og verifiserbar informasjon om hvem som kjøper tyvegods og hvor dette tar veien. Men i hovedtrekk går avsetningen til tre grupper: 1) utenlandske, organiserte oppkjøpere som tar varene ut av landet og omsetter de i utlandet; 2) Norske kriminelle helere (for eksempel andre forretningsdrivende) som på organisert basis får videresolgt tyvegods i Norge og/eller utlandet; og 3) Vanlige nordmenn som kjøper hvis de får varene tilbudt såfremt de er billige nok. Fordelingen mellom disse gruppene og hvor mye verdier som omsettes, er det ingen som har tall på.

Alle disse gruppene kunne det vært journalistisk interessant å få kartlagt, men for mitt formål i denne saken festet jeg meg med de to siste. Hvis det var så enkelt å få kvittet seg med tyvegods som både ”Tore” og mine øvrige kilder fortalte, var det noen mulighet for å få vist dette på en god måte på TV? Et av tipsene jeg fikk var at uavhengige og mindre kjøpmenn i Oslo, som oftest drevet av innvandrere, villig vekk kjøpte stjalne kolonialvarer over disk. Vanlig gulost – allerede ferdig pakket inn og stjålet fra andre matvarrebutikker, var en populær vare som ble omsatt for rundt 1/3 av utsalgspris og solgt ut igjen for full pris. Jeg fikk også tips om at det ikke ville være problemer med å selge en vanlig herredress på en rekke av byens restauranter. Det var bare å by dem frem mellom bordene.

For å teste dette bestemte jeg meg for å være den som solgte tyvegods. I tråd med filosofien bak programserien ”Rikets tilstand” var det ikke unaturlig at jeg som reporter gjennomførte testen. Uten noen som helst trening i selge tyvegods ville jeg etterprøve om påstandene fra mine kilder, ikke minst ”Tore”, holdt vann. Vi plukket ut en kolonialforretning i Oslo øst og en litt røff restaurant/pub i Oslo Vest – begge stedene skulle det ifølge mine kilder være mulig å få omsatt varene på kort tid. Dette var på en mandag og jeg kjøpte inn 10 ferske Norvegia gulost i kilos-klassen på Rimi, kledde meg uvørent og tok et par halvliters øl for å gli mer inn i rollen som heler. Jeg oppsøkte kolonialforretningen og tilbød varene over disk i en bag jeg hadde med meg. Det var ikke vanskelig å få tilslag på salg til kr. 25 pr. ost, eller rundt en tredel av utsalgspris. Mannen bak disken betalte kontakt og spurte aldri hvor mine varer kom fra.

Likeledes, med tre nyinnkjøpte dresser fra Varners/Dressmann i bagen, dro jeg rett etterpå inn på restauranten og snakket først med servitøren bak øldisken. Verken han eller andre gjester reagerte negativt på at jeg fallbød dresser over disken, tvert om, de opplyste til andre i lokalet at jeg solgt dresser billig. Etter få minutter spurte jeg en kar om han var villig til å kjøpe en av dressene. Han kikket på dressene, dro på toalettet og prøvde en av dem, dressen passet, og han betalte 350 kroner for den.

Oppdraget var utført. Jeg hadde aldri vært på denne restauranten tidligere, ingen kjente meg og ingen ante hvor varene kom fra. Men det var ingen tvil om at kjøperen skjønte det var tyvegods som skiftet eiere.

Metodisk sto vi også her overfor en del utfordringer – hvor mye av denne prosessen er det naturlig å ta med i den endelige versjonen av saken? Og hvor mye av den kriminelle transaksjonen var det riktig å vise for publikum? Mitt hovedmål var å demonstrere hvor lett det var – ikke å identifisere dem som kjøpte tyvegods. Jeg ønsket heller ikke å henge ut innvandrerkjøpmenn spesielt, for det kunne lett føre til en avsporing av saken. Mitt fokus var ikke å brette ut helerimiljøet i Norge. Derfor var disse transaksjonene etter vår vurdering ikke



så viktige å avsløre at det var nødvendig å bruke skjult kamera. I stedet brukte vi en skjult mikrofon for å heve den dokumentariske kvaliteten over innslaget. I tillegg til min autoritet som reporter vurderte vi dette som tilstrekkelig til å få frem budskapet og gå god for resultatet.

### 3.5 Samfunnstjeneste som straffereaksjon

Et avgjørende element i historien om "Tore" er hvordan politi og rettsvesen forholdt seg til hans kriminelle løpebane. Hvis det var sant at han hadde stjålet for millionbeløp i mange år og blitt anmeldt en rekke ganger uten at noe var skjedd, var det utvilsomt interessant. Jeg fikk tidlig bekreftet via domsdokumenter at "Tore" var dømt til samfunnstjeneste i 120 dager, en dom han latterliggjorde og avviste som en reell straff. Det alene var jo oppsiktsvekkende, men ikke tilstrekkelig for å presentere saken på fjernsyn. Det kunne tenkes at Tore ville spille meg (og publikum) et puss ved å feilinformere om sin soning. Kanskje hadde han ikke møtt opp, eller han hadde fått den utsatt, eller kanskje var dommen senere omgjort i lys av hans kriminelle atferd.

"Tore" ville ikke inn på detaljer om hvor han hadde sonet sin samfunnstjeneste, og vi sto overfor et vesentlig kildeproblem: Kunne vi få verifisert at han hadde sonet samfunnstjenesten? Dommen han hadde fått var ekte nok, men det viste seg vanskelig å få bekreftet at han faktisk hadde sonet. Selv om vi hadde "Tores" reelle navn var det ikke mulig å få ut opplysninger om hans soningshistorie. Fordi Kriminalomsorg i Frihet (KIF) har taushetsplikt, oppgir de heller ikke informasjon om en konkret soning til pressen. Såfremt "Tore" hadde sonet i Oslo, som han hevdet, var det bare tre muligheter, fordi KIF kun har tre kontorer i Oslo. Vi antok at "Tore" hørte til det kontoret som var lokalisert nærmest hans egen hjemmeadresse, og tok derfor kontakt med dette kontoret for å få et intervju med den som hadde ansvaret for gjennomføringen soningen.

I og med at Tore latterliggjorde denne straffereaksjonen, var det viktig å få kriminalomsorgens egne synspunkter på samfunnstjeneste. Men fordi vi ikke kunne få bekreftet at Tore var dette KIF-kontorets ansvar, måtte vi på prinsipielt grunnlag intervju KIF. I innslaget har vi derfor redigert KIFs versjon opp mot "Tores" egen fortelling, som synliggjør hvor forskjellig de to ser på samfunnstjeneste som straffereaksjon. I forhold til rådende kriminalpolitiske oppfatninger er det også denne delen av innslaget som trolig i størst grad kan virke provoserende på seerne.

Senere fikk vi gjennom advokaten som var oppnevnt for å forsvare "Tore" bekreftet soningsforholdet, og vi fikk også bekreftet at "Tore" ikke hadde sonet ved det kontoret som var ledet av vårt intervjuobjekt fra KIF. Men fordi vi uansett ikke ville få noen fra KIF til å uttale seg konkret om "Tores" soning, mente jeg at intervjuet vi hadde på en god måte illustrerte kriminalomsorgens syne på samfunnstjeneste.

## 4.0 HVORDAN FORTELLE HISTORIEN PÅ TV?

Med basis i tidligere meritter som TV-reporter visste jeg hvilke ubønhørlige krav jeg måtte stille til billedfortellingen i denne saken. Dramatikken og eksklusiviteten var nødt til å bli håndtert gjennom nærvær i opptakene og gjennom dramaturgien - det hjalp ikke at

dokumentene og øvrige kilder viste til at dette var en svært interessant sak i et kriminalpolitisk perspektiv. Jeg ville heller ikke godta fordreide stemmer, personer som sto i mørke eller ble filmet bakfra. At jeg fikk overtalt Tore til å stille opp i åpent intervju, var vendepunktet som gjorde at resten av historien kom på plass. De elementene som derfor til slutt utgjorde ryggraden i fjernsynsfortellingen er som følger:

- 1) Åpent intervju med tyven "Tore"
- 2) Filming av Tore i aksjon på et kjøpesenter mens han er på jobb og stjeler
- 3) Filming av at en vanlig tyv ble tatt i en RIMI-butikk
- 4) Demonstrasjon av hvor lett det er å få solgt tyvegods – reporteren er i aksjon som heler
- 5) Illustrasjon og dokumentasjon av rettsvesenets behandling av Tore – fikk bare samfunnstjeneste som straff
- 6) Kontrastering av Tores oppfatning av hans straff i forhold til Kriminalomsorgens versjon

## **5.0 INTERNETT SOM DOKUMENTASJONSMETODE**

Parallell-publiserings på redaksjonens sider på internett er en måte å dokumentere innslagene på. Enten ved å publisere stoff det rett og slett ikke er plass til i en fortettet tv-versjon, eller stoff som av hensyn til fortellerteknikk og dramaturgien ikke kan detaljeres i innslaget. Dokumentasjonen som er lagt ut der inneholder bl.a. utdrag av dommen som "Tore" fikk, tall og fakta om tyveri og fakta og bakgrunnsinformasjon om samfunnstjeneste som soningsform. I tillegg er det lagt ut eksklusive klipp og intervjuer fra alle personene som er med i innslaget (se vedlegg).

Dette er stoff som kun finnes på nettet og som øker informasjonstilfanget og yter større rettferdighet til intervjuobjektene. Mer av det som fremkom i intervjusituasjonen kan dermed vurderes av publikum. På denne måten kan jeg som reporter synliggjøre mer av det research-materialet jeg har innhentet og dele det med publikum.

## **6.0 RESULTATET AV SAKEN**

Mange oppfattet saken som spektakulær - "Tores" frekkhet er frapperende. Men i like stor grad var saken et innlegg i den pågående kriminalpolitiske debatten.

Både i TV2s nyhetssending kl. 21.00 og i en debatt om denne saken i TV2s program "Tabloid" samme kveld som innslaget var sendt, var reaksjonene fra justispolitikere sterke. Justisminister Hanne Harlem fastslo at hun var sjokkert over det hun hadde sett. Det samme gjorde lederen av Stortingets justiskomite, Kristin Krohn Devold. Harlem reagerte særlig på tre forhold: reaksjonen mot en stortyv som Tore måtte komme langt hurtigere. Hun mente det var uholdbart at en profesjonell tyv kunne holde på så lang tid før det ble reagert fra påtalemyndighets side. Derfor måtte behandlingstiden fra anmeldelse forelå til politiet fremmet tiltale og domstolen avsa kjennelse, kortes ned drastisk. Videre var hun mot at samfunnstjeneste skulle benyttes på profesjonelle tyver som "Tore". Dessuten varslet hun en endring av straffeloven for å gjøre det lettere å ta butikktyver og få dem straffet.

Informasjonssjef Bjørn Talen i Justisdepartementet bekrefter at innslaget om "Tore" i Rikets tilstand vakte sterke reaksjoner i departementet. Han bekrefter også at saken var en meget god illustrasjon på en del uholdbare forhold i strafferettspleien, og at innslaget var en direkte foranledning til den lovendringen som ble fremmet 11. desember 2000 fra Regjeringens side, under tre måneder etter at innslaget var sendt.

11. desember i fjor fremla nemlig Justisdepartementet et høringsnotat om en endring og innskjerping av straffelovens paragraf 39 som bl.a. omhandler pågripelse og butikktyster og naskere. Endringen fastslår at det bør bli lettere for butikkmedarbeidere og vektere å holde igjen butikktyster til politiet kommer. Den eksisterende lovteksten ga ikke private rett til å holde igjen butikknaskere dersom de leverer tilbake de stjalne varene, og heller ikke rett til å avkreve legitimasjon. Departementet erkjenner at hardbarkedede butikktyster som kjenner lovverket lettere vil kunne unndra seg straff ved å nekte å legitimere seg.

Justisdepartementet fremholder i sitt lovendringsforslag at "nasking er blitt et betydelig problem, som påfører handelstanden store tap og dermed går ut over lovlydige forbrukere i form av økte priser eller forsikringspremier. Dessuten er det ofte unge mennesker som begår slike lovbrudd, og det er viktig både av hensyn til de unge lovbrύτεerne og samfunnet at det reageres på et tidlig stadium for å forebygge ytterligere og grovere kriminalitet."

Departementet fastslår videre at "Strafferammen for naskeri er nå bøter eller fengsel inntil 6 måneder. Forslaget går ut på at *begge* deler kan idømmes. Dermed oppfylles kravet til privat pågripelse, slik det er for grovere lovovertrædelser. For øvrig skal denne utvidelsen av strafferammen etter departementets mening ikke få betydning for straffutmålingen."

Uten at det kan hevdes at innslaget om "Tore" var utslagsgivende, foreslo Justisdepartementet samme dato et høringsnotat med en rekke tiltak for rask straffesaksbehandling. Departementet fastslo at en rask reaksjon er spesielt viktig når det gjelder lovbrύτεere under 18 år, da den preventive effekt er størst og mulighetene for å få avbrutt en kriminell løpebane er størst.

I forslaget til ny Straffegjennomføringslov som ble fremmet 13. Oktober ifjor, og som nå ligger til behandling i Stortinget (Ot.prp. nr 5 (2000-2001) Om lov om gjennomføring av straff mv) ble det også foreslått endringer i bruken av samfunnsstraff/samfunnstjeneste som straffeform. Statssekretær Øystein Mæland i Justisdepartementet uttalte i forbindelse med forslaget at vilkårene for samfunnsstraff ble innskjerpet, både ved at timetallet var øket og ved at samfunnsstraff kan ilegges der det i dag idømmes betinget dom med tilsyn. Samfunnsstraff kan imidlertid brukes også på lovbrudd med strafferamme inntil 6 år, men da kun i saker der det ikke er aktuelt å ilegges mer enn ett års fengsel. Dette representerer i praksis ingen utvidelse av samfunnsstraffen.

Samfunnsstraff er i utgangspunktet ansett som en mer omfattende og strengere reaksjon enn en betinget fengselsstraff. Domstolen kan dømme til samfunnsstraff hvis den mener at lovbrύτεeren bør ha en sterkere reaksjon med mer oppfølging enn ved en betinget dom. Samfunnsstraff vil ofte være egnet for unge lovbrύτεere som trenger en umiddelbart merkbar reaksjon der brudd på vilkårene raskt gir tydelige konsekvenser.

Normen for fastsetting av hvor mange timer den domfelte skal gjennomføre per måned ble foreslått øket fra 20 ved samfunnstjeneste til 30 ved samfunnsstraff. Samtidig økes det maksimale timeantallet fra 360 til 420 timer. Domstolen skal måle ut antallet timer og kan pålegge spesielle vilkår for gjennomføringen.

Det skal også her være lav toleranse for brudd, og dersom vilkårene brytes, kan kriminalomsorgen gå til forhørsretten slik at resten av straffen må sones i ordinært fengsel

## 7.0 SLUTTKOMMENTAR

Svært mange har spurt meg om hvorfor "Tore" valgte å stille opp i denne saken på den måten han gjorde. Mitt inntrykk er at han hadde fire motiver, uten at jeg er overbevist om at disse motivene var systematisk til stede i hans egen vurdering: 1) PR-kåthet i klassisk forstand, dette var hans "15 minutes of fame" i beste sendetid. 2) Hans eget selvbilde er slik at han rent moralsk ikke mener han gjør noe galt – han tar fra de rike og selger til de fattige, slik han ser det. Han uttalte bl.a. at han syntes det var veldig positivt å selge billige leker til enslige mødre før jul. 3) I tillegg opplevde han at alle de såkalte lovlidige borgerne rundt ham kjøpte varene hans, som han i overveiende grad solgte til nordmenn. Hvem er det da som er den egentlige skurken – han, eller oss? 4) Jeg tror også han ønsket å gjøre oss alle et pek: ved å vise hvor lett det er å stjele, gjennom å henge ut butikkansatte som ikke følger med, ved å vise hvor hvor lett en butikktyv slipper unna fengsel, og ikke minst ved å karakterisere hele samfunnstjenesten som et latterlig påfunn.

Jeg har truffet "Tore" ved en anledning etter at innslaget ble sendt. Han angret ikke på at han stilte opp og virket upåvirket av den oppmerksomhet han hadde fått. "Tore" mente at han nå hadde et påskudd til å slutte helt med tyverier, siden innslaget åpenbart hadde gjort det vanskeligere for ham å operere som tyv.

Det siste jeg har hørt om "Tore" er at han nå er etterlyst av norsk politi for flere grove forbrytelser og at han skal befinne seg i utlandet. Han har heller ikke slutført soningen av samfunnstjenesten.

Dette innslaget ble produsert i løpet av en seks måneders periode. Arbeidet pågikk kontinuerlig helt opp til sendetidspunktet.

Oslo 20.01.01

Morten Møller Warmedal